

POSUDEK NA DISERTAČNÍ PRÁCI

Mgr. Martin Kuba: *Dialogická forma v textech starší české literatury do roku 1400 (se zvláštním zřetelem k dramatu)*

Autor disertační práce si zvolil téma, které vhodně koresponduje s jeho oborovou specializací (Teorie vzdělávání v bohemistice): je jím problematika dialogické formy v jazykově českých textech zejména (ale nejen) dramatických, přičemž časově svoje zkoumání ohraničil (terminus ante quem vzniku děl) rokem 1400. Tento zdánlivě uměle vytvořený mezník doktorand smysluplně odůvodňuje, když jej chápe jako ukončení fáze kulturního a literárního rozkvětu českých zemí, vrcholícího v době vlády Karla IV. Určení počátku časového úseku, z něhož jsou zvoleny zkoumané texty, je podle autora poněkud obtížnější. Lze však jistě přijmout jeho vymezení od počátku písemně fixované bohemikální literatury přemyslovských Čech, a to české i latinské provenience (byť autor samozřejmě pro doplnění kontextu připomíná i velkomoravské písemnictví ve staroslověnštině).

V úvodních částech práce autor definuje svůj klíčový pojem, tedy dialog, poukazuje na jeho znakovou povahu a podává nástin jeho vývoje. Je zřejmé, že tato forma je bezprostředně spjatá s písemnictvím prakticky od samotných jeho počátků, neboť je záznamem komunikace, jež je základním atributem lidské řeči, dorozumívání.

Doktorand posléze navrhuje typologii literárních textů vymezeného období na základě toho, jakým způsobem s dialogem pracují (dialog dramatu neboli přímý; dialog v literárním sporu; dialog v jiném literárním útvaru, obvykle prozaickém; dialog jako citát, tj. nepřímý dialog jako forma intertextuality; monolog, tedy nepřímý dialog bez explicitního projevu adresáta – např. modlitby či epištoly). Jelikož předkládaná práce obsahuje i aspekt pedagogický, zmiňuje se autor také o možnostech využití jednotlivých typů dialogu ve výuce literatury.

Jádrem práce je precizní analýza jednotlivých středověkých liturgických her. Zatímco velikonoční scény jsou od samotného svého počátku postaveny na dialogu, který je různými způsoby rozvíjen, vánoční látka tento charakter neměla, a navíc se v českojazyčném dramatickém zpracování vyskytuje zcela okrajově. Autor v těchto částech práce projevuje nejen schopnost pečlivého čtení, analýzy a interpretace textů, ale prokazuje také vynikající orientaci v historickém kontextu zkoumaných děl. Uvedené pasáže lze bezpochyby označit v rámci práce za nejzdařilejší

a nejpřínosnější. Závěrečná část disertačního spisu je věnována analýze dialogu v textech s dominantní funkcí didaktickou („s didaktickou intencí“), a to v básnické (*Ezopovy bajky, Bajka o lišce a džbánu*) i prozaické formě (*Tkadleček, Ackermann aus Böhmen*). Autor na tomto místě objasňuje, že rozšíření badatelského pole o prozaické literární památky, v nichž se vyskytuje dialogická forma, by bylo nad možnosti standardního rozsahu disertační práce. Na místo toho tedy zařazuje texty dvou významných staročeských sporů (včetně Ackermanna, jehož vřazení do bohemikální literární produkce autor přesvědčivě obhajuje).

Práce Mgr. Martina Kuby vyniká přehledností a je logicky strukturována. Její zpracování ukazuje, že autor své téma promýšlel, je jím osobně zaujat a věnoval se mu dlouhodobě, což je patrné také z reprezentativního množství sekundární literatury. Je třeba rovněž ocenit kultivované odborné vyjadřování, jež přispívá k velmi dobrému dojmu z práce.

Dotazy či připomínky z mé strany jsou tedy pouze zpřesňujícího či doplňujícího rázu:

Na s. 96 autor konstatuje, že „próza se jeví z formálního hlediska jako opozitní fenomén dialogu, obvykle spojeného s druhem a žánrem dramatu“, tudíž je „využití dialogu v próze charakterizováno příznakem obyčejnosti, nonarteficiality, a tedy pravdivosti“. Zde dle mého soudu autor poněkud směšuje různé přístupy a pohledy na konkrétní fenomény; bylo by vhodné formulaci precizovat (včetně konstatování o „opozitnosti“ prózy a dramatického dialogu).

V závěru práce autor syntetizuje svoje poznatky, přičemž si – kladně – odpovídá na otázku, kterou položil v úvodní kapitole a která se týká možnosti komparovat dialogickou formu ve staročeských textech s dialogem neliterárním. Dle mého soudu opět není zcela přesně formulován účel této komparace, byť rozumím, co měl autor na mysli (slovy M. Kuby, proč by měl staročeský literární dialog „obstát“ při porovnání „s definicí dialogu jako základního prostředku komunikace“; s. 17).

Na s. 86 je zmínka o jisté míře alegoričnosti v textu fragmentu vánoční hry, „neboť fakt šestiveršové promluvy [...] od dvanáctidenního novorozeněte jako reakci na vlastní adoraci patrně realisticky vnímatelé chápat nemohli“. Zde pouze na okraj připomínám, že středověký recipient se s toposem „chlapce – starce“, tedy předčasně vyzrálého (budoucího svatého) dítěte, mohl vcelku často setkávat v legendách. Představa o „nedětském“ dětství Krista (a potažmo

mnohých světců) je ostatně přítomna i v evangelijní scéně dvanáctiletého Ježíše v chrámě. Otázka po „realističnosti“ této scény tedy nemusí být relevantní.

Lze opravdu jednoznačně tvrdit, že užití dialogu je „nejdůležitějším znakem a vlastně i prostředkem sekularizace“ (s. 106)? Ve středověkých liturgických hrách snad ano, ale domnívám se, že u jiných dialogických žánrů toto tvrzení platit nemusí; bylo by třeba jej doložit komparací s předchozími a následnými podobami žánru, případně i s nefikčním dialogem, což samozřejmě přesahuje možnosti jedné práce.

V závěrečném shrnutí autor uvažuje mj. nad skutečností, že problémem případného užití středověkých památek pro didaktické potřeby je nejen jejich časová a tematická odlehlost, ale i jazyková a tematická archaičnost. Jaký je v této souvislosti názor autora na adaptaci staročeských literárních děl do současné češtiny?

Závěrem tedy konstatuji, že předložená disertační práce zcela splňuje nároky kladené na tento typ kvalifikačních prací, proto ji **doporučuji** jako podklad pro získání titulu Ph.D.

V Olomouci 12. 11. 2020

Mgr. Jana Kolářová, Ph.D.

Katedra bohemistiky FF UP v Olomouci

Souhlasí s originálem

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta pedagogická
katedra českého jazyka a literatury

J. Kolářová